

PRÍSTUPNOSŤ PAMIATOK V DIGITÁLNEJ REALITE

Klára Macháčová, FAD STU
Beata Polomová, FAD STU
Tibor Varga, FAD STU

ICOMOS, Medzinárodná rada pre pamiatky a sídla, vydala v roku 2008 Chartu pre oblasť interpretácie a prezentácie miest kultúrneho dedičstva. Ide o dokument, ktorý považuje postupy interpretácie a prezentácie za súčasné kľúčové snahy v pamiatkovej starostlivosti. Článok rozvíja sedem princípov na tvorbu nových procesov. Už prvý princíp zdôrazňuje témy sprístupnenia a pochopenia kultúrneho dedičstva.

Charta ICOMOS [1] považuje interpretáciu a prezentáciu miest kultúrneho dedičstva za prostriedky vedúce k zvyšovaniu povedomia verejnosti o lokalitách kultúrneho dedičstva a zároveň za prostriedky vedúce k rozvíjaniu verejného rešpektu k nim. V nadväznosti na predchádzajúce dokumenty ICOMOS sa tu konštatuje, že každý skutok súvisiaci s pamiatkovou starostlivosťou, a to v rámci celosvetových kultúrnych tradícií, je svojou povahou aktom komunikácie. Práve pre prezentačné aktivity, pri ktorých ide o plánovanú komunikáciu interpretovateľného obsahu, sú významné rôzne multimediálne aplikácie a webové stránky. Ako uvádzajú úvodné princípy tejto charty, vytvárané programy interpretácie a prezentácie by mali zabezpečiť prístupnosť lokality z fyzického aj intelektuálneho hľadiska. Ak nie je možný fyzický prístup, informácie by sa mali poskytnúť verejnosti mimo tohto miesta. Tým sa otvára celá oblasť používania informačno-komunikačných technológií (IKT) v pamiatkovej sfére. Nárokuje sa však zodpovedné používanie zdrojových informácií, napr. nevyhnut-

nosť vychádzať z detailnej a systematickej analýzy v prípade vizuálnych rekonštrukcií.

Paralelne s chartou vydaná brožúra v edícii Knowhow books/Heritage sites [2] s podnadpisom *Ako môžu IKT podporovať kultúrne dedičstvo* rozvíja šesť aplikačných oblastí charty a vyvodzuje otázky a limity, ktoré prinášala už vtedajšia skúsenosť. Dialo sa to najmä pri uprednostňovaní prostriedkov pred cieľmi, ktorými má byť obsahová – kultúrna výpoveď. Autori uvádzajú, že úloha IKT v sektore kultúrneho dedičstva ďaleko presahuje zhromažďovanie digitalizovaných údajov a vytváranie pôsobivej virtuálnej reality. IKT dokážu pre vedcov, návštevníkov, ako aj pre osoby so zdravotným postihnutím prepájať i prinášať informácie inak a efektívnejšie, ako sme ich videli doteraz. Okrem aktivity účastníkov vedia zapájať do procesu udržateľného riadenia aj miestne komunity. Digitálni technológovia a odborníci pre kultúrne dedičstvo zároveň môžu efektívne integrovať svoje výskumné otázky aplikované v danom mieste a zmysluplne vytvárať metódy uchovávaní a reflektovania

minulosti. Na druhej strane, technológie nemôžu vyčerpávajúco nahradiť návštevu miesta, preto by mali byť reálne prístupné čo najširšiemu spektru záujemcov.

Nevyhnutnosť používania digitálnych nástrojov potvrdila aj v roku 2015 Deklarácia UNESCO z Naí Dillí o inkluzívnych informačných a komunikačných technológiách pre ľudí so zdravotným postihnutím [3]. Mala za cieľ zdôrazniť silu a potenciál technologického a vedeckého pokroku na začlenenie a posilnenie postavenia osôb so zdravotným postihnutím.

Oblasť turizmu sa nezaobíde bez dynamicky sa rozvíjajúcich technológií. Súčasný programy pracujú s rozšírenou realitou, virtuálnou realitou alebo so zmiešanou realitou, čo prináša v pamiatkovej oblasti mnohé interpretačno-prezentačné otázky. Uvádžeme dva ilustračné príklady internetových stránok turistických lokalít, ktoré fungujú na princípe sprístupnenia kultúrneho dedičstva všetkým. Dôležitá je aj schopnosť ukázať pamiatkové hodnoty správne a komplexne.

Obr. 1 Interaktívna mapa vo webovom rozhraní, s výberom konkrétnych pamiatok na virtuálnu prehliadku.

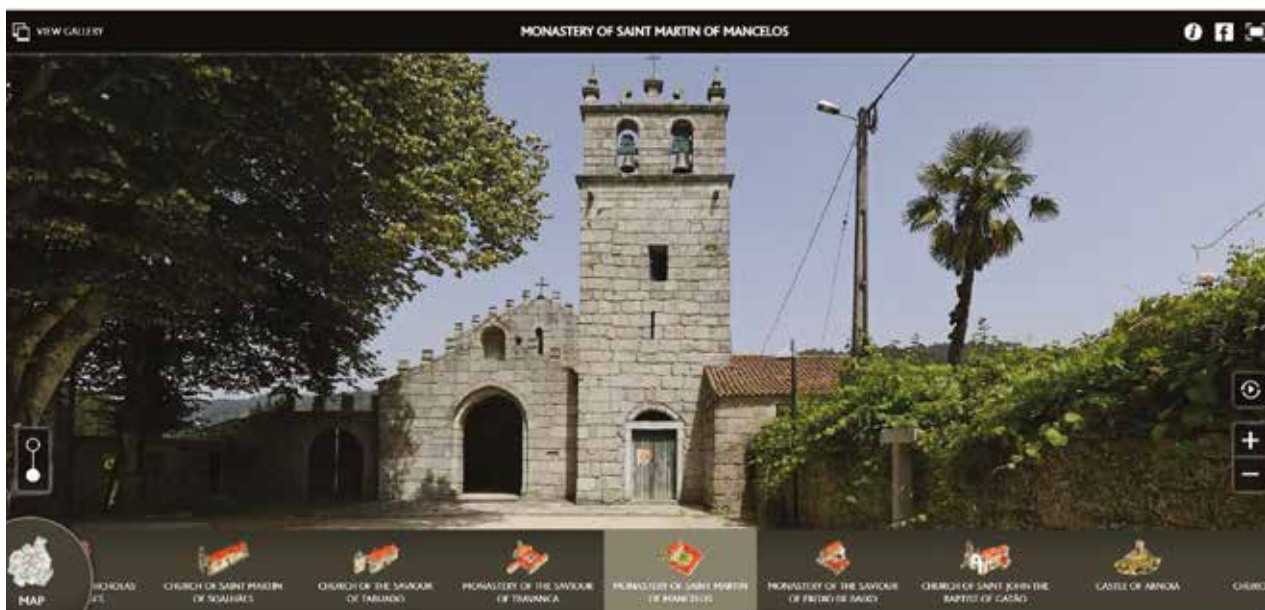
Rota do Românico, Portugalsko

Táto historicky významná krajina disponuje širokou databázou historicky hodnotných a pamiatkovo chránených stavieb. Sídli v nich množstvo kultúrnych inštitúcií, ktoré aj vlastnou iniciatívou riešia prístupnosť ako dôležitú spoločenskú tému.

Portugalský legislatívny rámec určuje v oblasti kultúrneho dedičstva jasné postupy a riešenia prístupnosti. Podľa úradného vestníka je za prístup pre všetky múzeá, paláce a pamiatky zodpovedné Generálne riaditeľstvo pre kultúrne dedičstvo – DGPC (É a Direcção-Geral do Património Cultural). Pracovná skupina vytvorená ministerstvom kultúry

mala cieľ vypracovať a predložiť národnú stratégiu na podporu dostupnosti a začlenenia múzeí, pamiatok a palácov pod gesciou Generálneho riaditeľstva pre kultúrne dedičstvo (DGPC) a regionálnych riaditeľstiev kultúry. Okrem iných aktivít mala za úlohu posudzovať a navrhovať iniciatívy zamerané na zabezpečenie súladu s národnou legislatívou v oblasti bezbariérovosti v rôznych oblastiach, najmä s ohľadom na právny režim bezbariérovosti, schválený zákonom č. 163/2006 z 8. augusta a požiadavky na prístupnosť webových stránok a mobilných aplikácií verejných orgánov, definované v zákonnej vyhláške č. 83/2018 z 19. októbra, v múzeách,

palácoch a pamiatkach v pôsobnosti DGPC a regionálnych riaditeľstiev kultúry. Národná stratégia na podporu dostupnosti a začlenenia do múzeí, pamiatok a palácov zahŕňala aj inkluzívne a univerzálne dostupné modely kultúrneho sprostredkovania, ktoré podporujú obohacujúce skúsenosti, a to prostredníctvom využívania nových technológií, ako sú zdroje zvukového opisu, zvukové titulky, tlmočenie v portugalskom posunkovej reči a vývoj obsahu v jednoduchom jazyku. V danom období vznikali aj usmernenia a metodiky inkluzívnej komunikácie pre oblasť pamiatok. Odborné publikácie a manuály vysvetľujú okrem iného aj spôsoby prezentácií

Obr. 2 Náhľad obrazovky. Virtuálna 360° prehliadka Kláštora sv. Martina z Mancelos z exteriéru. Výber lokalít je na dolnej lište, vľavo hore sa zobrazí ponuka fotogalérie danej lokality.

Obr. 3 Náhľad obrazovky. Virtuálna 360° prehliadka Kláštora sv. Martina z Mancelos z interiéru.

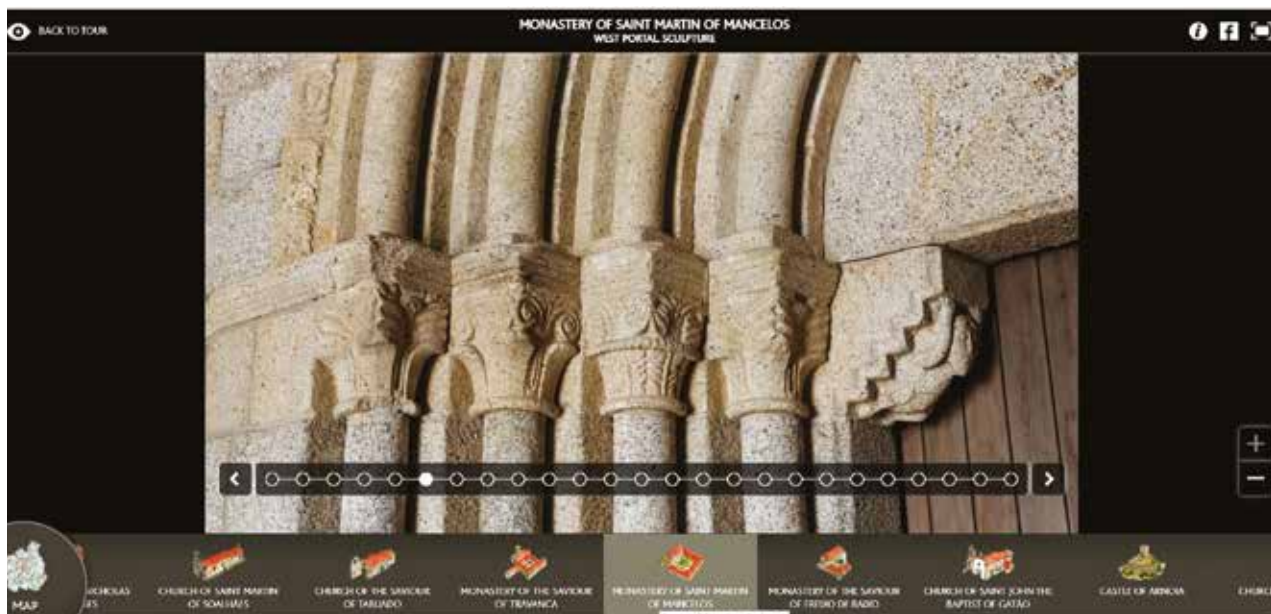
v tejto oblasti a ponúkajú návod na ich vytvorenie vo webovom rozhraní, prípadne formou virtuálnych prehliadok. Na základe týchto výziev a postupov vzniká v Portugalsku množstvo zaujímavých virtuálnych prehliadok významných historických stavieb a pamiatok. Jedna z prvých je prezentácia známej Rota do Românico (Románskej cesty). V srdci severného Portugalska, v krajine údolí riek Sousa, Douro a Tâmega, stojí významné architektonické dedičstvo románskeho pôvodu. Má spoločné črty, nesené legendami a príbehmi o významnej úlohe, ktorú toto územie kedysi zohrávalo v dejinách šľachty a rehoľných

rádov. Románska cesta, prezentovaná ako súbor 58 pamiatok vysokej hodnoty a výnimočných charakteristík a s dvomi interpretačnými strediskami, preberá v rámci kultúrneho a krajinného turizmu v tejto lokalite úlohu výnimočnosti. V tomto interpretačnom poňatí je zostavená aj webová stránka cesty. Prezentácia obsahuje v úvode interaktívnu mapu cesty s galériou možných zastávok. Po výbere miesta nasleduje virtuálna prehliadka konkrétneho objektu z exteriéru aj z interiéru. V sekcii fotogalérie sú vždy viaceré zábery, ktoré umožňujú dobré detailné náhľady na prezentované architektonické alebo umelecké prvky.

Samozrejmosťou internetovej stránky sú ďalšie sekcie – sprievodné videá s titulkami, prípadne s posunkovou rečou pre nepočujúcich, odborné publikácie a manuály k jednotlivým objektom. Uvedené ukážky zobrazujú Kláštor sv. Martina z Mancelos ako jednu z možných zastávok na Románskej ceste.

Virtuálne archeologické múzeum MAV v Herculanau

Jedinečnou vlastnosťou virtuálnej reality je, že môže návštevníkovi sprístupniť nielen miesta nedostupné v priestore, ale aj miesta vzdialené a zaniknuté v čase. Na tomto stavia Virtuálne múzeum MAV

Obr. 3 Náhľad obrazovky z bohatej fotogalérie s možnosťou priblíženia na umelecký detail

Obr. 5 Virtuálna scéna školy

Obr. 6 Virtuálna rekonštrukcia interiérov v dome básnika

v Herculaneu, ktorého mottom je „minulosť videná očami budúcnosti“. Múzeum stojí pár krokov od archeologických vykopávok starovekého Herculanea a je jedným z najmodernejších centier kultúry a technológie aplikovanej na kultúrne dedičstvo a komunikáciu v Taliansku.

V nevelmi atraktívnej budove bývalej školy sa nachádza jedinečný a mimoriadny priestor, kde môže návštevník zažiť vzrušenie z cesty späť v čase do okamihu pred erupciou Vezuvu v roku 79 n. l., keď vulkán zničil rímske mestá Pompeje a Herculaneum. Prostredníctvom scénografických rekonštrukcií, vizuálnych rozhraní a hologramov sa návštevník dostane do virtuálnej dimenzie, v ktorej hravou, interaktívnou a multisenzorickou formou spoznáva archeologické dedičstvo Pompejí, Herculanea, Baie, Stabia a Capri. Použilo sa viac ako sedemdesiat multimediálnych inštalácií na troch podlažiach múzea. K dispozícii sú viaceré technológie: 360° premietanie v sále múzea, virtuálne rekonštrukcie v počíta-

čovej 3D grafike, rozšírená a zmiešaná realita, 5D multisenzorická miestnosť, pre najmladších návštevníkov rozprávanie príbehov na báze videohier, interaktívne inštalácie, sprievodné informácie cez QR kódy. MAV predstavuje vôbec najpokročilejšiu verziu virtuálneho archeologického múzea. Je plné nového obsahu, s digitálnymi technológiami po prvýkrát testovanými v múzeu, v ktorom je zážitok z návštevy úplnou revolúciou. Ukážky zobrazujú príklady virtuálnej prezentácie. Múzeum je prístupné bezbariérovovo a inkluzívne – vhodné pre všetkých. Pred príchodom je možné stiahnuť si oficiálnu aplikáciu múzea a využiť výhody sprievodcu trasou a rozšírenej reality. Múzeum možno navštíviť aj virtuálne na diaľku – po zakúpení vstupenky dostane návštevník jedinečný kód na prístup do online múzea. Za vznikom stojí nadácia C. I. V. E. S. (Integrované centrum pre vylepšenie Herculanea a vykopávok), samospráva mesta Herculaneum, provincia Neapol a región Kampánia. ❖

Príspevok je zverejnený v rámci národného projektu: Podpora univerzálneho navrhovania č. NFP312040APA3, realizovaného z podpory Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

Zdroje:

- [1] ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites. Quebec, 2008.
- [2] Basic Guidelines for Cultural Heritage Professionals in the Use of Information Technologies. Editor: Halina Gottlieb, The Interactive Institute, formát pdf, 2008.
- [3] The New Delhi Declaration on Inclusive ICTs for People with Disabilities: Making Empowerment a Reality. 2015.
- [4] <https://www.rotadoromanico.com/tour/>
- [5] <https://www.rotadoromanico.com/tour/#!p=51&v=0>
- [6] <https://www.patrimoniocultural.gov.pt/en/publicos/acessibilidade/>
- [7] <https://www.museomav.it/pres/>

Obr. 7 Virtuálna rekonštrukcia priestorov domu básnika